

॥ नक्षत्रसूक्तम् ॥

(तैत्तिरीय ब्राह्मणम् अष्टकम् - ३/प्रश्नः - १)

(तैत्तिरीय संहिता काण्डम् - ३/प्रपाठकः - ५/अनुवाकः - १)

अ॒ग्निर्नः॑ पा॒तु कृ॒त्तिकाः॑ । नक्ष॑त्रं दे॒वमिन्द्रि॒यम् । इ॒दमा॑सां
वि॒चक्ष॑णम् । ह॒विरा॒सं जु॒होत॑न । यस्य॒ भान्ति॑ र॒श्मयो॑ यस्य
के॒तवः॑ । यस्ये॒मा वि॒श्वा भुव॑नानि॒ सर्वा॑ । स कृ॒त्तिकाभि॑-
र॒भिसं॑वसानः । अ॒ग्निर्नो॑ दे॒वः सु॒विते॑ द॒धातु॑ ॥ १ ॥

प्र॒जाप॑ते रोहि॒णी वे॑तु॒ पत्नी॑ । वि॒श्वरू॑पा बृ॒हती चि॒त्रभा॑नुः । सा नो॑
य॒ज्ञस्य॑ सु॒विते॑ द॒धातु॑ । यथा॒ जीवे॑म श॒रदः॑ स॒वीराः॑ । रोहि॒णी
दे॒व्युद॑गात्पु॒रस्ता॑त् । वि॒श्वा रू॒पाणि॑ प्र॒तिमो॑द॒माना॑ । प्र॒जाप॑तिः
ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्ती । प्रि॒या दे॒वाना॑मु॒पया॑तु॒ यज्ञ॑म् ॥ २ ॥

सोमो॑ रा॒जा मृ॒गशी॑रू॒षेण॑ आ॒गन् । शि॒वं नक्ष॑त्रं प्रि॒यम॑स्य॒ धाम॑ ।
आ॒प्याय॑मानो बहु॒धा जने॑षु । रे॒तः प्र॒जां यज॑माने द॒धातु॑ । यत्ते॑ नक्ष॑त्रं
मृ॒गशी॑रू॒षमस्ति॑ । प्रि॒यं रा॒जन् प्रि॒यत॑मं प्रि॒याणा॑म् । तस्मै॑ ते सोम
ह॒विषा॑ वि॒धेम॑ । शं न॑ ए॒धि द्वि॒पदे॑ शं चतु॑ष्पदे ॥ ३ ॥

आ॒र्द्रया॑ रु॒द्रः प्रथ॑मा न ए॒ति । श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॑ पति॒रघ्नियाना॑म् ।

नक्षत्रमस्य हविषा विधेम। मा नः प्रजाः रीरिषन्मोत वीरान्।
हेती रुद्रस्य परिणो वृणक्तु। आर्द्रा नक्षत्रं जुषताः हविर्नः।
प्रमुञ्चमानौ दुरितानि विश्वा। अपाघशः सन्नुदतामरातिम् ॥ ४ ॥

पुनर्नो देव्यदितिः स्पृणोतु। पुनर्वसू नः पुनरेतां यज्ञम्। पुनर्नो
देवा अभियन्तु सर्वै। पुनः पुनर्वो हविषा यजामः। एवा न
देव्यदितिरनर्वा। विश्वस्य भर्त्री जगतः प्रतिष्ठा। पुनर्वसू हविषा
वर्धयन्ती। प्रियं देवानामप्येतु पाथः ॥ ५ ॥

बृहस्पतिः प्रथमं जायमानः। तिष्यं नक्षत्रमभि सम्बभूव। श्रेष्ठो
देवानां पृतनासु जिष्णुः। दिशोऽनु सर्वा अभयं नो अस्तु। तिष्यः
पुरस्तादुत मध्यतो नः। बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चात्। बाधेतां
द्वेषो अभयं कृणुताम्। सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ ६ ॥

इदः सर्पेभ्यो हविरस्तु जुष्टम्। आश्रेषा येषामनुयन्ति चेतः। ये
अन्तरिक्षं पृथिवीं क्षियन्ति। ते नः सर्पासो हवमार्गमिष्टाः। ये
रोचने सूर्यस्यापि सर्पाः। ये दिवं देवीमनुसञ्चरन्ति। येषामाश्रेषा
अनुयन्ति कामम्। तेभ्यः सर्पेभ्यो मधुमज्जुहोमि ॥ ७ ॥

उपहृताः पितरो ये मघासु। मनोजवसः सुकृतः सुकृत्याः। ते नो

नक्षत्रे हवमागमिष्ठाः। स्वधाभिर्यज्ञं प्रयतं जुषन्ताम्। ये अग्निदग्धा
येऽनग्निदग्धाः। येऽमुं लोकं पितरः क्षियन्ति। याःश्च विद्वयाः उ
च न प्रविद्व। मघासु यज्ञः सुकृतं जुषन्ताम्॥ ८॥

गवां पतिः फल्गुनीनामसि त्वम्। तदर्यमन्वरुणमित्र चारु। तं त्वा
वयः सनितारः सनीनाम्। जीवा जीवन्तमुप संविशेम। येनेमा
विश्वा भुवनानि सञ्जिता। यस्य देवा अनुसंयन्ति चेतः। अर्यमा
राजाऽजरस्तु विष्मान्। फल्गुनीनामृषभो रौरवीति॥ ९॥

श्रेष्ठो देवानां भगवो भगासि। तत्त्वा विदुः फल्गुनीस्तस्य वित्तात्।
अस्मभ्यं क्षत्रमजरः सुवीर्यम्। गोमदश्चवदुपसन्नुदेह। भगो ह
दाता भग इत्प्रदाता। भगो देवीः फल्गुनीराविवेश। भगस्येत्तं
प्रसवं गमेम। यत्र देवैः सधमादं मदेम॥ १०॥

आयातु देवः सवितोपयातु। हिरण्ययेन सुवृता रथेन। वहन् हस्तः
सुभगं विद्वानापसम्। प्रयच्छन्तं पपु रि पुण्यमच्छ। हस्तः प्रयच्छ
त्वमृतं वसीयः। दक्षिणेन प्रतिगृणीम एनत्। दातारमद्य सविता
विदेय। यो नो हस्ताय प्रसुवाति यज्ञम्॥ ११॥

त्वष्टा नक्षत्रमभ्येति चित्राम्। सुभगं संसं युवतिः रोचमानाम्।

निवेशयन्नमृतान्मर्त्यांश्च। रूपाणि पिशन् भुवनानि विश्वा।
तन्नस्त्वष्टा तदुचित्रा विचष्टाम्। तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम्। तन्नः
प्रजां वीरवतीं सनोतु। गोभिर्नो अश्वैः समनक्तु यज्ञम्॥ १२॥

वायुर्नक्षत्रमभ्येति निष्ठ्याम्। तिग्मशृङ्गो वृषभो रोरुवाणः।
समीरयन् भुवना मातरिश्वा। अप द्वेषांसि नुदतामरातीः। तन्नो
वायुस्तदु निष्ठ्या शृणोतु। तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम्। तन्नो
देवासो अनुजानन्तु कामम्। यथा तरेम दुरितानि विश्वा॥ १३॥

दूरमस्मच्छत्रवो यन्तु भीताः। तदिन्द्राग्नी कृणुतां तद्विशारवे।
तन्नो देवा अनुमदन्तु यज्ञम्। पश्चात् पुरस्तादभयं नो अस्तु।
नक्षत्राणामधिपत्नी विशारवे। श्रेष्ठाविन्द्राग्नी भुवनस्य गोपौ।
विषूचः शत्रूनपबाधमानौ। अप क्षुधं नुदतामरातिम्॥ १४॥

पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तात्। उन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाय।
तस्यां देवा अधिसंवसन्तः। उत्तमे नाक इह मादयन्ताम्।
पृथ्वी सुवर्चा युवतिः सजोषाः। पौर्णमास्युदगाच्छोभमाना।
आप्याययन्ती दुरितानि विश्वा। उरुं दुहां यजमानाय यज्ञम्॥ १५॥

ऋद्ध्यास्म हव्यैर्नमसोपसद्य। मित्रं देवं मित्रधेयं नो अस्तु।

अ॒नू॒रा॒धा॒न् ह॒विषा॑ व॒र्धय॑न्तः । श॒तं जी॒वेम॑ श॒रदः॑ स॒वीराः॑ । चि॒त्रं
नक्ष॑त्रमुद॒गात्पु॒रस्ता॑त् । अ॒नू॒रा॒धा स॒ इति॑ यद्वद॑न्ति । तन्मि॒त्र ए॒ति
प॒थिभिर्दे॒वयानैः॑ । हि॒र॒ण्ययैर्वि॑त॒तैरन्तरि॑क्षे ॥ १६ ॥

इन्द्रो॑ ज्ये॒ष्ठाम॒नु नक्ष॑त्रमेति । यस्मिन् वृ॒त्रं वृ॒त्र तू॒र्यं त॒तार॑ ।
तस्मिन्व॒यम॒मृतं॑ दु॒हानाः॑ । क्षु॒धं तरे॑म॒ दुरि॑तिं॒ दुरि॑ष्टिम् । पु॒र॒न्द॒राय॑
वृष॑भाय॒ धृ॒ष्णवै॑ । अ॒षाढा॑य॒ सह॑मानाय॒ मी॒ढुषै॑ । इन्द्रा॑य ज्ये॒ष्ठ
मधु॑मदु॒हाना॑ । उ॒रुं कृ॑णोतु॒ यज॑मानाय॒ लो॒कम् ॥ १७ ॥

मू॒लं प्र॒जां वी॒रव॑तीं विदे॒य । परा॑च्येतु॒ नि॒र्ऋ॑तिः॒ परा॑चा । गोभि॒र्नक्ष॑त्रं
प॒शुभिः॑ स॒म॒क्तम् । अ॒ह॒र्भूया॑द्यज॒मानाय॑ म॒ह्यम् । अ॒ह॒र्नो अ॒द्य सु॑वि॒ते
द॒धातु॑ । मू॒लं नक्ष॑त्रमि॒ति यद्वद॑न्ति । परा॑चीं वा॒चा नि॒र्ऋ॑तिं नु॒दामि॑ ।
शि॒वं प्र॒जायै॑ शि॒वम॑स्तु॒ म॒ह्यम् ॥ १८ ॥

या दि॒व्या आ॒पः प॒यसा॑ स॒म्बभू॑वुः । या अ॒न्तरि॑क्ष उ॒त पा॒थिर्वी॒र्याः॑ ।
यासा॑म॒षाढा॑ अ॒नुय॑न्ति॒ काम॑म् । ता न॒ आपः॑ श॒ङ् स्यो॒ना
भ॑वन्तु । याश्च॒ कू॒प्या याश्च॑ ना॒द्याः स॒मु॒द्रियाः॑ । याश्च॑ वै॒शन्ती॑रु॒त
प्रा॑स॒चीर्याः॑ । यासा॑म॒षाढा॑ मधु॒ भ॒क्षय॑न्ति । ता न॒ आपः॑ श॒ङ्
स्यो॒ना भ॑वन्तु ॥ १९ ॥

तन्नो विश्वे उप शृण्वन्तु देवाः। तदषाढा अभिसंयन्तु यज्ञम्।
तन्नक्षत्रं प्रथतां पशुभ्यः। कृषिर्वृष्टिर्यजमानाय कल्पताम्। शुभ्राः
कन्या युवतयः सुपेशसः। कर्मकृतः सुकृतो वीर्यावतीः। विश्वान्
देवान् हविषा वर्धयन्तीः। अषाढाः काममुपयान्तु यज्ञम्॥ २० ॥

यस्मिन् ब्रह्माभ्यजयत्सर्वमेतत्। अमुं च लोकमिदमूच सर्वम्।
तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विजित्य। श्रियं दधात्वहणीयमानम्। उभौ
लोकौ ब्रह्मणा सञ्जितेमौ। तन्नो नक्षत्रमभिजिद्विचष्टाम्। तस्मिन्वयं
पृतनाः सञ्जयेम। तन्नो देवासो अनुजानन्तु कामम्॥ २१ ॥

शृण्वन्ति श्रोणाममृतस्य गोपाम्। पुण्यामस्या उपशृणोमि
वाचम्। महीं देवीं विष्णुपत्नीमजूर्याम्। प्रतीची मेनाः
हविषा यजामः। त्रेधा विष्णुरुरुगायो विचक्रमे। महीं दिवं
पृथिवीमन्तरिक्षम्। तच्छ्रोणैतिश्रव इच्छमाना। पुण्यं श्लोकं
यजमानाय कृण्वती॥ २२ ॥

अष्टौ देवा वसवः सोम्यासः। चतस्रो देवीरजराः श्रविष्ठाः। ते यज्ञं
पान्तु रजसः परस्तात्। संवत्सरीणाममृतं स्वस्ति। यज्ञं नः पान्तु
वसवः पुरस्तात्। दक्षिणतोऽभियन्तु श्रविष्ठाः। पुण्यं नक्षत्रमभि

संविशाम। मा नो अरातिरघशंसाऽगन्तुः॥ २३ ॥

क्षत्रस्य राजा वरुणोऽधिराजः। नक्षत्राणां शतभिषग्वसिष्ठः। तौ देवेभ्यः कृणुतो दीर्घमायुः। शतं सहस्रां भेषजानि धत्तः। यज्ञं नो राजा वरुण उपयातु। तन्नो विश्वे अभि संयन्तु देवाः। तन्नो नक्षत्रं शतभिषग्जुषाणम्। दीर्घमायुः प्रतिरद्धेषजानि॥ २४ ॥

अज एकपादुदगात्पुरस्तात्। विश्वा भूतानि प्रति मोदमानः। तस्य देवाः प्रसवं यन्ति सर्वे। प्रोष्ठपदासो अमृतस्य गोपाः। विभ्राजमानः समिधा न उग्रः। आऽन्तरिक्षमरुहदगन्धाम्। तं सूर्यं देवमजमेकपादम्। प्रोष्ठपदासो अनुयन्ति सर्वे॥ २५ ॥

अहिर्बुध्नियः प्रथमा न एति। श्रेष्ठो देवानामुत मानुषाणाम्। तं ब्राह्मणाः सोमपाः सोम्यासः। प्रोष्ठपदासो अभिरक्षन्ति सर्वे। चत्वार एकमभि कर्म देवाः। प्रोष्ठपदा स इति यान् वदन्ति। ते बुध्नियं परिषद्यं स्तुवन्तः। अहिं रक्षन्ति नमसोपसद्य॥ २६ ॥

पूषा रेवत्यन्वेति पन्थाम्। पुष्टिपती पशुपा वाजबस्त्यौ। इमानि हव्या प्रयता जुषाणा। सुगैर्नो यानैरुपयातां यज्ञम्। क्षुद्रान् पशून् रक्षतु रेवती नः। गावो नो अश्वांश्च अन्वेतु पूषा। अन्नं रक्षन्तौ

बहुधा विरूपम्। वाज९ सनुतां यजमानाय यज्ञम्॥ २७॥

तदश्विनावश्वयुजोपयाताम्। शुभङ्गमिष्ठौ सुयमैभिरश्वैः। स्वं
नक्षत्र९ हविषा यजन्तौ। मध्वासम्पृक्तौ यजुषा समक्तौ। यौ
देवानां भिषजौ हव्यवाहौ। विश्वस्य दूतावमृतस्य गोपौ। तौ नक्षत्रं
जुजुषाणोपयाताम्। नमोऽश्विभ्यां कृणुमोऽश्वयुग्भ्याम्॥ २८॥

अप पाप्मानं भरणीर्भरन्तु। तद्यमो राजा भगवान् विचष्टाम्।
लोकस्य राजा महतो महान् हि। सुगं नः पन्थामभयं कृणोतु।
यस्मिन्नक्षत्रे यम एति राजा। यस्मिन्नेनमभ्यषिञ्चन्त देवाः। तदस्य
चित्र९ हविषा यजाम। अप पाप्मानं भरणीर्भरन्तु॥ २९॥

निवेशनी सङ्गमनी वसूनां विश्वा रूपाणि वसून्यावेशयन्ती।
सहस्रपोष९ सुभगा रराणा सा न आगन्वर्चसा संविदाना॥ यत्ते
देवा अदधुर्भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा। सा नो यज्ञं
पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम्॥ ३०॥